

Distinctio prima: De informatione religiosorum de religionis primaria institutione

Enumeratis modis quibus potest predicator diuinus conferre cum uiris scolasticis. Nunc saluatore illuminante et docente, uidendum est de modis alloquendi uiros monasticossive religiosos, et conferendi cum eisdem quantum ad ea que sunt eis propria siue a propriata. Et quia de uita religiosorum et uirtutibus determinatur beato Gregorio in libro *Dyalogorum*, et *In uitis patrum*, et collationibus patrum et in libro qui dicitur *paradisus*. Ideo hic breuiter dicetur de omnibus communibus et generalibus, ut detur saltem occasio sapientibus. Primo ergo uidendum est de sacre religionis primaria institutione. Secundo de uite religiose eminentia uel dignitate. Tercio de uirtutum perfectione in quibus principaliter dicitur religio consistere, scilicet paupertatis castitatis et obedientie. Quarto de quarundam aliarum uirtutum necessitate ad perfectam obseruantiam sacre religionis. Quinto de religionis sacre commoditate siue utilitate in hac uita. Sexto de premii bonorum religiosorum magnitudine. Septimo de male uiuentium in religione sacra per uersitate. Octauo de pene uel tormenti grauitate. //

Capitulum primum: De primaria institutione religionis

De primo notandum quod cum religio uera sit, qua de Deus unus colitur, et purgatissima pietate cognoscitur, prout ait Augustinus *De uera religione post princeps*. Siue religio non est aliud nisi cultus diuinus, ait idem *De ciuitate dei* capitulo i. Est enim religio uera, qua se anima unit Deo, unde se peccato subripuit reconciliatione religat, ait idem Augustinus *De quantitate anime*. Unde religio appellatur, quia ea religemus uni Deo animas nostras ad cultum diuinum uinculo seruiendi, hinc religio dicta perhibetur a religando uel religendo Deum, amiseramus enim eum negligentes, ait Papam. Cum inque religio sit talis, tamen hic est intentio de religione prout est superogatio deuotionis cultus Dei ad impletionem consiliorum euangeliorum. Cui potest conuenire diffinitio Tullii *Rethorice* i. libro ii. Religio est que superioris cuiusdam nature quam diuinam uocant curam cerimoniamque affert. Et eidem conuenit illud quod Augustinus ait *De uera religione*. Religio est studium sapientie, hec enim est uera sapientia adimplere consilia Dei siue euangelica.

Capitulum secundum: De institutione et ortu eius

Religiosorum conuentum primus Samuel instituit, iugiter psallentium Domino, ut ait magister in *hystoriis* super illud i. *Regum* ix. Obuium habuit gregem prophetarum descendentium de excelso et ante eos psalterium, et dicebantur prophetizare id est laudare Deum iugiter, ait ibi magister. Et religiosorum personam gesserunt prophete, prout ait Ieronimus *epistola* lxii.: Filii inquit prophetarum quos monachos in ueteri legimus testamento, edificauerunt sibi clausulas prope fluentia Iordanis, et urbibus derelictis, polenta et herbis agrestibus uicitabant. Unde et Iohannes baptista in heremo uixit, cui uestis aspera, zona pellicea, mel siluestre, omnia uirtuti et continentie preparata, deinde filius Dei qui cum esset omnium diues, factus propter nos egenus, sacram religionem ueraciter instituit, et augmentauit, quando pauperes elegit, diuites in fide, ut eum relictis omnibus sequerentur, *Mathei* v.: *Venite post me*, de quo et ipsi gloriantur, *Mathei* ix.: *Ecce nos reliquimus omnia et secuti sumus te*. Hoc enim est apostolici fastigii, ait Ieronimus *epistola* 88. Hoc enim eos fecit apostolus, ait *Crisostomus* *Super matheum omelia* xlvi. Antiqua ergo institutio religionis, sacre ordinata et autentica est.

Distinctio secunda [sexte partis]

Capitulum primum: De eminentia et dignitate religionis. Qualiter antiqui hunc modum uiuendi preelegerunt

Ex predictis patet eminentia et dignitas religionis siue uite religiose quam Christus elegit, discipulis tribuit et aliis predicauit, Mathei ix.: Si uis perfectus esse, uade et uende omnia que habes et da pauperibus, et ueni et sequere me. Unde et talem uitam duxerunt apostoli post ascensionem saluatoris, quando nullus dicebat aliquid esse suum sed erant illis omnia communia, Actuum iiii. Similiter talem uitam habuere credentes Allexandrie sub Marco euangelista, ut narrat philosophus uir doctus libro ii. Ecclesiastice hystorie capitulo xvi. ubi mira narrat de uita illorum. Primo inquit omnium renunciabant cunctis facultatibus, et extra urbem egies si in ortulis uel exiguis agellulis degebant, refugientes imparis propositi et uite dissimilis contubernia, scientes impedimento esse hoc arduum uolentibus iter uirtutis incedere. Et sequitur: in litera multa enumerando que in nostris exercentur monasteriis, continentiam uelut primum fundamentum in anima collocant, et ita deinde reliquas super has paragunt edificare uirtutes, cibum potumque nullus eorum capit ante solis occasum uidelicet tempore lucis, cum philosophie studiis curam non corporis in nocte sociantes, nonnulli post triduum in communionem ueniunt cibi, quos uero edacior studiorum fames perurget, alii quarto die uel sexto necessarium corpori indulgent cibum. Et sequitur ibidem: Quod apud eos consecrate uirgines indignum ducebant libidini mancipare uas ad capiendam sapientiam preparatum, seorsum uiri et seorsum femine congregantur, uinum enim gusto contingit, sed nec quamlibet carnem, tantum autem aque poculum et panis cum sale uel ysopo cibus est, et ibi multa alia narrat. Et de hoc Cassianus libro ii. Collationum: Quod in primordiis fidei probatissimi monachi a beato Marco qui primus Allexandrie pontifex fuit normam susceperunt uiuendi, non tantum illa magnifica ut in actibus apostolorum retinebant. Veruntamen etiam multa subtiliora atque sublimiora cumulauerunt, de quibus ibidem libro i. Hystorie tripartite ante finem.

Capitulum secundum: De religionis eminentia

Merito ergo eminens est et excellens uita religiosa, prout Bernhardus ait in sermone de natiuitate, loquens de paupertate filii Dei: Nasciturus inquit filius Dei elegit quod molestius fuit carni, quia natus in paupere domo et cetera, sed non tale iudicium mundi, aut ergo iste fallitur, aut mundus errat, sed impossibile est falli sapientiam. Melius ergo et utilius // Et potius quod ipse elegit, ita ut quisquis aliud doceat uel suadeat ab eo tamquam a seductore est cauendum. Unde ut et ostenderet filius Dei uoluntarie paupertatis preciositatem elegit ipsam, prout ait ibidem Bernhardus in sermone de uigilia natiuitatis. Quid inquit paupertate ditius quid preciosius qua regnum celorum emitur et gratia acquiritur. Et in alio sermone ait: Quod in celis bonorum omnium affluentia sed paupertas non inueniebatur in ea. Porro in terra habundabat et superhabundabat et nesciebat precium eius. Hanc ergo filius Dei concupiscens descendit ut eam eligeret sibi, et nobis sua estimatione faceret preciosam. Mira ergo fatuitas detrahentium uoluntarie paupertati, assumpte propter cristum, quam ipse sic elegit et preciosam rem demonstrauit, cum relinquere omnia propter cristum sit melius quam ex struere monasteria et pauperes sustentare, prout ait Ieronimus epistola cxv. loquens ad Nepocianum: Exstruis inquit monasteria, multus a te per insulas Dalmacie pauperum numerus sustentatur, sed melius faceras si et ipse sanctus inter sanctos uiueres. Et sequitur: Apostoli gloriantur quod omnia dimiserunt et secuti sunt saluatorem, et certe preter retia et nauem nichil eos legimus dimisisse, et tamen testimonio futuri iudicis coronantur, quia se offerentes totum dimiserunt quod habuerunt. Plane ergo hic ait: Melius est relinquere omnia propter Deum quam expendere res possessas in usus pauperum siue excretionem monasteriorum. Non enim solum Deus retribuit pauperi uoluntario propter Deum secundum quantitatem eorum que relinquit, sed eorum que concupiscere potuit. Unde Gregorius Super euangelia libro i. omelia v.:

Multum dimisit qui cum re possessa concupiscentie renunciauit, multum dimisit qui sibi nichil retinuit. Et sequitur: tanta a sequentibus sunt dimissa, quanta a non sequentibus concupisci potuerunt, sed innumerabilia regna regna possunt concupisci. Qui ergo propter Deum sua dimisit et nichil concupiscit, iudicandus est multa regna propter Deum dimisisse. Et ideo merito retribuendum est ei regnum celorum Mathei v.: Beati pauperes spiritu quoniam ipsorum est regnum. Et ideo ad uitam religiosam hortatur Ieronimus, in multis locis, sicut xxxiii. epistola ubi ait: Licet paruule ex collo pendeat nepos, licet sparso crine et scissis uestibus ubera quibus te nutriuerat mater ostendat, licet in limine pater iaceat, per calcatum patrem perge, siccis oculis, ad uexillum crucis euola, solum pietatis genus in hac re est esse crudele. Et sequitur: Gladium tenet hostis ut me perimat, et ego de matris lacrimis cogitando, propter patrem miliciam Cristi deseram, // cui sepulturam Cristi eam non debeo, Mathei viii. Et ergo Ierominus epistola lix. aduersus Vigilantium: Quod asseris melius eos facere qui utantur rebus suis, et paulatim fructus possessionum pauperibus diuidant quam illos qui possessionibus uenundatis semel omnia largiuntur, non tibi a me sed a Domino respondebitur. Si uis perfectus esse uade et uende omnia Mathei xix. ad eum loquitur qui uult esse perfectus, qui cum apostolis patrem et nauiculam et rethe dimittit. Sed inquis, si omnes se reculserint et in sollicitudine fuerint quis celebrabit ecclesias quis homines seculares lucrifaciet cui respondet Ieronimus: Si omnes fuerint tecum fatui quis erit sapiens. Et superaddit: rara uel una uirtus nec a pluribus appetitur et utinam essent omnes quod pauci sunt, de quibus dicitur: Multi sunt uocati pauci uero electi. Insinuat ergo quod hec est uirtus scilicet uendere omnia et sequi Christum respectu eius quod est celebrare ecclesias.

Capitulum tertium: De distinctione religiosorum antiquorum

Merito ergo est uita religiosa appetenda, que est uita diuina et apostolica, ut in ea seruiatur Deo in tranquillitate quam appetierunt sancti antiqui in Egipto, et deinde per totum mundum, de quibus ait Ieronimus epistola lxxxviii. ad Eustochium ubi ait: Quod tria genera monachorum in Egipto fuerunt, scilicet cenobitharum et qui in communi uiuebant. Anachoritarum qui soli in desertis habitabant. Et alii quorum genus dicebatur: Remich lingua eorum, qui bini uel trini simul habitabant. De premis aut ibidem et de uita ipsorum quod nullus in cibo strepitus, nemo in cibo loquitur, uiuitur pane leguminibus et oleribus que solo sale condiuntur, uinum tantum senes accipiunt, et alia ibi de eorum uita qualia ait philosophus superius. Unde Ieronimus: Tales philosophus, tales Iosephus in secunda iudiace captiuitatis hystoria refert. Vite uero anachoritarum auctor Paulus, illustrator Anthonius, princeps Iohannes baptista, ut ait ibidem. Digna argo et excellens est uita religiosa, de cuius excellentia ostensum fuit Anshelmo, cum esset quasi in extasi prout dicitur libro de similitudinibus in fine, ait ad eum angelus. Vis uidere quis sit uerus monachus, at ille uolo, et duxit eum quasi in conspectu magni claustrum et speciosi et ait: circumspice, et aspexit, et erant parietes obducti auro et argento purissimo, herba in medio uirens et ipsa argentea mollis et redolens, ultra humanam oppinionem delectabilis. // Cum ergo ibi perpetuo habitare elegisset, ductor eius spondit sibi si uellet ueram ostendere penitentiam ibi posse habitare, et tunc euigilauit, quam uisionem ostendit ei Deus, ut est pie credendum ad ipsius solacium, et aliorum exemplum. Ammonendi sunt ergo religiosi ut considerantes sue uite dignitatem, digne et honorifice uiuant in ea.

Capitulum quartum: Quod in tribus consistit omnis religio

Consistit autem uita religiosa in tribus principaliter, in uoluntaria paupertate, in sincera castitate, in obedientie subiectione. In quorum trium figura dictum est Abrahe, Genesis xii. Egrede de terra tua et de cognatione tua, et de domo patris tui. In his enim tribus consistit perfectio uite scilicet in amoris eleuatione ab infimis, in cordis et in timorum reformatione ac libidinum cohabitatione, et in adhesionem Deo et summis, prout ait Augustinus epistola 83. Sed summum est ipsa ueritas, infimum est infima natura, nec beatum nec miserum esse potest quod in edium inclinatione ad infimum miserie

conuersione uere ad summum beate uiuit. Qui in Christo ergo credit non diligit infimum, non superbit in medio atque summo inherere ita fit ydoneus. In his enim tribus est perfectio ut dictum est. Paupertas ergo uoluntaria propter Christum assumpta fundamentum est. Unde et saluator loquens de beatitudine inibus et earum meritis premisit beati pauperes spiritu, Mathei v., insinuans per hoc quod paupertas est fundamentum uirtutum et beatitudinum.

Capitulum quintum: De paupertate ad quam se obligant religiosi

Ad hanc ergo paupertatem obligant se religiosi secundum exigentiam sui status, uel ad nichil habendum proprium, nec in communi nec in speciali, sicut obligant se illi qui sunt huiusmodi professionis scilicet beati Francisci, uel ad nichil habendum saltem proprium in speciali, sicut obligant se illi qui possunt habere bona in communi, licet nullus possit habere proprium. Omnes ergo ne fiant preuaricatores sui uoti et sue professionis, et sic rei damnationis cum summa diligentia et sollicitudine studeant seruare paupertatem quam professi sunt. Exemplo sanctorum patrum scilicet Benedicti et Francisci et aliorum, et hoc merito, quia ut dicitur In uitis patrum libro ii. parte vi. Thezaurus monachi est uoluntaria paupertas. // Sicut ergo habens thesaurum, sollicite eum custodit ne auferatur omnino uel diminuatur uel modo aliquo uioletur, sic et debet religiosus professor paupertatis ex uoto pro exigentia sui status seruare sollicite paupertatem. Unde narrat Gregorius iii. Dyalogorum de Ysaac quod offerentibus possessiones dicebat. Monachus qui possessionem in terra querit monachus non est, sic quippe metuebat paupertatis sue securitatem perdere, quomodo diuites auari solent perituras diuitias custodire, hic ergo erat uerus amator paupertatis. De beato uero Francisco qualiter fuit amator sancte paupertatis obseruator et cultor, facta sua mundo manifestauerunt, et in uita sua in parte narratur. Consimiliter de sanctis antiquis, ut patet In uitis patrum ubi supra. Ubi narratur de quodam qui euangelium uendidit in pauperum nutrimento, dicens ipsum uerbum uendidi quod iubet omnia uendi et dari. Nec solum exempla paupertatis inueniuntur in sanctis, sed etiam in principibus gentilibus, prout narrat Valerius libro iiii. capitulo iii. loquens de fabritio, qui refutauit aurum et argentum sibi missum et alia preciosa, de quo dicitur ibi quod continentie sue beneficio sine pecunia prediues erat, sine usu familie habunde comitatus, quia locupletem illum faciebat non multa possidere sed modica desiderate. Et ibi de multis talibus principibus, qui refutauerunt diuitias et quasi dedignabantur eas habere. Unde ait Seneca libro de prouidencia: Quod demetrius diuitias proiecit, onus illas bone mentis exestimans. Et ideo sequitur: contemne paupertatem nemo tam pauper quam natus est. Et de eodem ait libro de beata uita: quod eodem die quo interdixit sibi aliquid habere, interdixit aliquid poscere, quasi diceret, nec aliquid habere, nec aliquid petere licet. Consimiliter mira exempla paupertatis fuerunt in philosophis prout narrat Ieronimus Contra iouinianum de Dyogene qui habitabat in dolio et in portis ciuitatum, et manu concaua bibebat nec uoluit habere aliud poculum. Et de hoc in tractatu de uirtutibus philosophorum. Unde et de hoc eodem Valerius ubi supra: Alexander continentiam Dyogenis non potuit uincere, ad quem cum in sole sedentem accessisset, hortareturque ut si quasi sibi prestari uellet, respondit: de cetero inter me et solem michi uelim non obstes, quasi diceret, nichil aliud uolo nisi quod non stes inter me et solem, hoc enim effecit ut nichil sibi eripi posset, ut ait Seneca libro De tranquillitate animi, ubi narrat de quodam qui cum amisisset sua, ait: iubet me fortuna expedicius philosophari. // Si ergo predicti ignari legis diuine et fidei, et absque spe regni eterni, et similiter ignari diuine dignationis, qua uoluit esse pater propter homines, ut ostenderet eminentiam paupertatis et preciositatem ut dictum est supra, nichil mirum quod fideles ob regnum celorum et ob perfectam imitationem filii Dei uelint esse contemptores diuinarum, et paupertatis sanctissime sectatores.

Capitulum sextum: Qualis debet esse paupertas

Et quia pauperem non facit commendabiliorem paupertas si inter sordes peccata non cauet, prout ait Ieronimus, epistola 95.: Videndum qualis debet esse paupertas religiosorum, et notandum: Quod debet

esse recto fine siue intuitu Christi per electa siue assumpta scilicet propter Deum, et ut liberius et expeditius possit homo uacare Deo et diuinis, et agilius luctari cum hostibus cum quibus nudi luctari debemus, prout ait Gregorius Super euangelia libro ii. omelia xii. Propter hoc ait Petrus, Mathei xix.: Ecce nos reliquimus omnia et secuti sumus te. Ubi ait Ieronimus: Quod Socrates philosophus et alii reliquerunt diuitias sed non secuti sunt saluatorem sicut apostoli. Et ideo Augustinus super Psalmum xlix: Ideo inquit pauper id est omnia temporalia contempsit, ut tu sis tantum spes eius. Item debet esse paupertas affectu amata uel amorosa. Religiosus enim debet amare paupertatem sicut sponsam suam, quia ut ait Crisostomus super matheum omelia ultima: Paupertas est similis pulcre puelle, cuius oculus purus et preclarus, mansuetus et tranquillus et delectabilis, ad omnes respiciens nullum habens odio. Ad modum ergo sponsi debet religiosus diligere sponsam id est siam paupertatem. Exemplo beati Francisci, qui eam desponsauit. Unde propheta ait: Elegi abiectus esse magis in domo Dei. Item debet esse hylaritate iocunda et reputatione pacata, quia ut ait Gregorius Super ezechielem libro v. omelia vi. Ille pauper est qui eo quod habet eget. Nam qui non habet et habere non appetit diues est, paupertas quippe inopia mentis est non in quantitate possessionis. Nam qui cum paupertate bene conuenit non est pauper, Prouerbiorum xiii.: Melior est pauper sufficiens sibi. Et Seneca epistola ii.: Honesta res est leta paupertas, et de hoc supra parte ii. ubi de paupertate. Idem debet esse paupertas statui congrua et moderata. Sunt enim aliqui qui fuerunt pauperes in seculo, et intrantes religionem uolunt habere maiores diuitias, et maiores pulentias in omnibus tunc quod prius, // prout dicitur in tractatu de xii. abusionibus in septima abusione, que est habitus preciosus in religione, ubi ait: Quod qui ueteres aut uiles pannos habere consueuerant, in religione iam nouos preciosos habere contendunt, et hec est magna abusio prout ibi sequitur, in quorum persona ait Ieronimus epistola xxxiiii.: Natus in paupere domo, et in tugurio rusticano, qui uix milio et cibario pane scilicet rugientem uentrem satiare poteram, nunc simulam et mella fastidio, noua genera, et nomina piscium calleo saporibus auium. Item debet esse paupertas effectum maceratiua, quia uoluntaria paupertas martirium est, prout ait Bernhardus in sermone de omnibus sanctis. Quid sibi uult quod eadem promissio pauperibus et martiribus sit scilicet regnum celorum Mathei v.: Quod genus martirii est uoluntaria paupertas. Et sequitur: quod martitii genus grauius quod inter epulas esurire, inter uestes multas et preciosas algere, paupertate premi inter diuitias quas offert mundus, ostentat dyabolus, noster desiderat appetitus, utrisque ergo regnum promittitur sed paupertate emitur in passione sancti martirii absque dilatione precipitur. Verus ergo pauper uoluntaria paupertate sic sit pauper, quod sustineat famem, sitim, et inedias, et inopias. Exemplo saluatoris qui ieiunauit et esuriit Mathei iiii.: Et discipulorum eius qui ceperunt euellere spicas. Et beati Pauli qui in siti et fame in frigore et nuditate seruiuit Deo ii. Corinthios xii.: Ego aut mendicus sum et pauper ait propheta. Econtrario est de multis de quibus Bernhardus, ubi subra: Quod sunt pauperes, qui tali pacto uolunt esse pauperes ut nichil eis deficiat. Item paupertas debet esse scientia uel discretione regulata, prout ait apostolus, Philippenses iiii.: Ubique et in omnibus institutus sum et saturari et esurire, et habundare et penuriam pati. Super quod Gregorius, Super ezechielem omelia vii.: Ars magna hec, scilicet scire saturari et esurire, et mire discipline scientia, que in nobis toto insu cordis est discenda. Et sequitur, quem penuria sua non frangit, a graciaram actione non retrahit, in rerum temporalium desiderio non accendit, ille scilicet scit penuriam pati. Item paupertas debet esse humilitate ordinata, prout ait saluator Mathei v.: Beati pauperes spiritu, qui scilicet sunt ueri humiles secundum Augustinus, primo libro De sermone domini in monte. Humilitas enim est custos paupertatis, ait Gregorius i. Dyalogorum capitulo xxii. Sine hac enim paupertas parum prodest, ep quod Dominus odit pauperem superbum, Ecclesiastici xxii. Et ideo summe cauenda est pauperibus arrogantia, prout ait Ieronimus epistola cxx. Plus est animum deposuisse quod cultum, difficilius arrogantia quam auro caremus et gemmis. // His enim abiectis interdum gloriosis tumemus sordibus, et uenerabilem paupertatem populari aure offerimus. Ideo Ysaie xlvi.: Ad quem respiciam nisi ad pauperculum et contritum spiritu, et tremementem sermones meos. Religiosi ergo studeant ut sint pauperes modis dictis, quia tales pauperes sunt Deo amabiles, Iacobi i.: Nonne Deus elegit pauperes in hoc mundo, et tales exaudit Dominus in mundo. Desiderium enim pauperum exaudiuit Dominus, ait Psalmi. Et tales exaltat

in iudicio, quia erunt cum eo iudices. Iudicium enim pauperibus tribuit, Iob xxxvi. De quibus ibi bene Gregorius *Moralium* xxvi.: Et caueant ne sint transgressores sui uoti uel professionis possessione alicuius rei proprie, ne sint damnandi. Unde narrat Ieronimus epistola lxxxiiii. de quodam religioso proprietario. Quidam inquit de fratribus parcius magis quam auarior, centum solidos quos lana texendo adquisierat moriens dereliquit, habitum est inter fratres monachos consilium, habitabant enim ibi circiter quinque milia in diuersis cellulis quid facto opus esset, alii pauperibus distribuendos esse dicebant, alii dandos ecclesie, nonnulli parentibus remittendos. Macharius uero et Pathomius et Ysidorus quos patres uocant, sancto in eis loquente spiritu inuodiendos decreuerunt, cum eodem dicendo, pecunia tua sit tecum in perditionem, sicut fuit dictum Symoni Actuum viii. Et merito, quia tales mentiuntur spiritui sancto et sunt fures et latrones usurpando sibi quod non est suum, et transgressores uoti sunt et peruersi. Ideo dixit beatus Petrus Ananye. Cur temptauit Sathanas cor tuum mentiri, scilicet spiritui sancto, et fraudare de precio agri, Actuum v. Similiter de quodam monacho qui habuit tres aureos absconditos, narrat Gregorius iiii. *Dialogorum* ante finem ubi dicitur: Quod sanctus Gregorius prohibuit ne fratres accederent in morte ad eum, et quod non sepeliretur cum fratribus, et quod proicerent illos aureos super illum, dicentes, pecunia tua tecum sit in perditionem. Diuinus ergo predicator suadeat religiosis, ut sint pauperes dictis modis, et dissuadeat contrarium.

Distinctio tertia [sexte partis]

Capitulum primum: De castitate religiosorum ad quam se obligant. Quid sit castitas

Sicut autem religiosi debent esse pauperes spiritu in abdicatione temporalium ut dictum est, ita debent esse casti cohibitione libidinum interiorum et exteriorum, et refrenatione, uolent enim omnimodam et perfectam castitatem. Qualis autem debet esse eorum castitas, patet supra parte tertia ubi de mulierum pudicitia, et parte quarti ubi de clericorum castitate. Si enim fideles mulieres debent esse pudice, et si ecclesiastici debent esse perfecte casti, multo magis religiosi qui se consecrauerunt Deo suo perpetuo. Ipsi enim ueri sunt eunuchi inclusi in templo Dei ad ipsum Deum laudandum, Ysaie lvi. hec dicit Dominus eunuchis. Dabo uobis in domo mea et in muris meis melius nomen a filiis et filiabus. Ad literam enim sunt inclusi in muris monasteriorum, ipsi enim sunt qui se castrauerunt propter regnum celorum, Mathei xix. Est autem castitas cohibitio uel conseruatio amorum et appetituum ab inordinata amatione et appetitione, ait commentator super illud angelice Ierarchie capitulo iii. Castis intellectus oculis. Vel castitas est summus amor omnimode puritatis, incorruptionis et integritatis, ait ibidem capitulo vii. Ille enim castus est qui Deum attendit et ad ipsum solum se tenet, ait Augustinus *De beata uita*. Item castitas est amor animi ordinatus, non subdens maiora minoribus, ait Augustinus *De mendacio*. His omnibus modis debet esse uir religiosus castus, cui competit illud i. Thimotheum v.: Te ipsum castum custodi, ut sit scilicet omni libidinum exteriorum pertinentium ad quinque sensus cohibitio et castigatio, necnon et omnium libidinum interiorum siue in cogitatione uel meditatione siue in affectione uel appetitione, tales significantur per quinque uirgines prudentes. Et cuilibet eorum competit illud Iob xxxi.: *Pepigi fedus cum oculis meis, ut non cogitarem quidem de uirgine* ibi Gregorius *Moralium* xxi.: *Ut munda mens sit in cogitatione a lasciuia uoluptatis sue, deprimendi sunt oculi quasi quidam raptores ad culpam. Et ibi bene de cohibitione sensuum interiorum et exteriorum.*

Capitulum secundum: Que sunt necessaria uel expedienda ad custodiam castitatis

Ut autem possit seruati castitatis illesa et perfecta, debet esse superfluum alimentorum et ociorum subtractio, et omnis occasionis expulsio, et omnis carnalis amoris abdicatio, et carnis maceratio, quia sine conantibus suis scilicet temperantia et ieiunio cito lacescit, ut ait Crisostomus super Psalmum quinquagesimum. Et de hoc Ieronimus bene epistola lxxxiiii, ubi ait apostolus: *Macerat corpus suum et anime subiicit imperio*, i. Corinthios ix.: *Castigo corpus meum, et adolescentula seruente cibis*

corpore, de castitate segura est, quasi diceret non. Et sequitur: alia peccata extrinsecus sunt scilicet auaricia, et alia sola libido insita est. Grandis ergo uirtutis est et sollicita diligentia, superare quod natus sis in carne non carnaliter uiuere, tecum pugnare quotidie, et inclusum hostem argi, ut fabule ferunt centum oculis obseruare. Et superaddit id quod ait comitus, sine cerere et libero alleo et uino friget uenus. Et post, quicquid seminarium uoluptatis est uenenum, puta parcus cibus et uenter semper esuriens, triduanis ieiuniis presertur, nichil sic inflammat corpora et titillat membra genitalia sicut indigestus cibus, uictusque conuulsus, et ibi bene de hoc. Ideo apostolus Ephesios iiii.: Nolite inebriari uino, in quo est luxuria. Debent enim religiosi sic mortificati esse et quasi non sentiant, saltem cum delectatione predictos fedos motus, sicut fuit de Xenocrate philosopho, ut narrat Valerius libro iiii. capitulo iii.: Qui non sensit mulierem que iuxta eum accubuit, et sponderat eum allicere, et aliis irridentibus, quod non poterat flectere animum suum illecebris, respondit, peractum uictorie non de statua sed de homine fuisse, posuerat enim quasi pignus contra alios quod eum flecteret, qui quia fuit in se insensibilis ad talia id est non sentiens uel appetens, uocauit eum statuam. Religiosis enim competit illud Romanorum viii.: Non estis in carne sed in spiritu. Item ut sint perfecte casti, debet esse omnis occasionis exclusio, sicut est mulierum familiaritas, et frequens collocutio, incautus aspectus, prolixus confessus. Unde debent cauere a cohabitatione cum mulieribus, prout dictum est de ecclesiasticis supra parte quarta. Unde In uitis patrum libro i. parte quarta, ait mulier sancta ad monachum, qui de uia declinauit quando uidit moniales. Si esses inquit perfectus monachus non ita respexisses nos ut cognosceres nos esse mulieres. Et parte secunda de Arsenio abbate, qui respondit mulieri petenti ut haberet memoriam eius scilicet in oratione: Rogo inquit Deum ut auferat memoriam tuam de corde meo. Et similiter parte quarta de muliere sancta in monasterio egrotante, que non sustinuit ut eam frater suus uisitaret, // ne propter ipsam ueniret in memoriam feminarum, sed ei mandauit, uade frater ora pro me quia cum gratia Christi uidebo te in regno celorum. Et similiter parte decimaquarta de illo qui noluit matrem uidere, neque eam accedere nisi oculis clausis. Summe enim sancti patres euitauerunt colloquia et consortia mulierum, cum tamen essent abstinentia multimoda exhausti et penitentiis ac laboribus et ieiuniis macerati, orationibus et uigiliis supra se eleuati, unde narrat Augustinus libro De cura pro mortuis agenda, de Iohanne nobili monacho, qui habuit spiritum prophetie, cum enim eum impatienter cuperet uidere quedam religiosa mulier, et per maritum suum instaret, et ille nollet, quoniam illud nunquam permiserat feminis, dixit marito: dic uxori uidebit me nocte proxima, sed in somnis, sicque factum est, monuit quod eam quicquid fidelem coniugatam moneri oportebat, que cum euigilasset de scripsit eum marito suo propter hoc dicebat abbas discipulo, eamus illic ubi non est mulier, ut dicitur In uitis patrum parte prima. Nouerat enim quod demones iugiter laborant ad temptandum religiosos, ut assequantur uictoriam de perfectis ab eis deuictis ut narratur In uitis patrum ubi supra parte quinta. De filio sacerdotis ydolorum qui uidit Sathanam et militiam eius sibi assistentem, et cum quereret a quolibet quid fecerat, et unus diceret, suscitauit bella per xxx. dies, quem iussit dyabolus flagellari, et alius diceret, submersi naues in mari per xx. dies, quem iussit similiter flagellari. Et alius diceret: feci lites in ciuitate et etiam sponsum quandam occidi in nuptiis, et hunc similiter iussit flagellari, et alius surrexit qui dixit se fuisse in heremo per xl. annos et impugnauerat monachum quem uix illa nocte fecerat fornicari quod audiens princeps ille, surrexit et osculatus est eum, et tollens coronam suam posuit in capite eius, fecitque eum sedere secum in una sede dicens, magnam reum fecisti, quod ille uidens intra semetipsum dixit: magnus est ordo monachorum, et egressus factus est monachus. A consorciiis ergo mulierum cauerant religiosi, ut sint uere casti. Item ut sint uere casti religiosi, debet esse omnis carnalis amoris abdicatio, ut ait Hieronimus epistola dicta. Carnalis amor spiritus amore superatur desiderium desiderio restringitur. Eleuatio ergo ad Deum et ad celestia necessaria est, quia ex degustatione diuine dulcedinis, refrigescit amor carnalis Gustato enim spiritu, desipit omnis caro, et econuerso, cum delectatio carnis // abscinditur, mox alia delectatio inuenitur, ut ait Gregorius Moralium xxx. Castitas est pulcritudo anime, siue filie regis abintus, ait Augustinus Contra faustum capitulo xv. Sapientie viii.: O quam pulcra est casta generatio cum claritate. Qualis autem dedet esse castitas, habitum est supra parte iiii. de castitate ecclesiasticorum.

Distinctio quarta [sexte partis]

Capitulum primum: De obedientia ad quam se obligant religiosi. Quid sit obedientia

Et non solum uiri religiosi uouent predicta, sed etiam uoluntariam obedientiam, que est uoluntatis proprie subiectio, ait Damascenus libro iiii. capitulo xiiii. Melior enim est obedientia quam uictima prima, Romanorum xv. super quod Gregorius Moralium ultimo: Ideo melior est, quia scilicet per uictimas aliena caro sed per obedientiam uoluntas propria mactatur, et ibi multum de obedientia, cuius eminentiam ostendit filius Dei, qui non uenit facere uoluntatem suam, sed uoluntatem patris, Iohannes vi. Item ostendit in adimplendo ipsam perfectionem et per seuerantiam, quando factus est obediens usque ad mortem, Philippenses ii., unde Bernhardus ad senonem Christus dedit uitam, ne perderet obedientiam.

Capitulum secundum: Qualis debet esse obedientia et de gradibus eius

Qualis autem esse debet obedientia, et de gradibus eius describit Bernhardus sufficienter. De obedientia in sermon, qui incipit egredere de terra tua, ait Dominus ad Abraham, Genesis xx. et post xxii. Tolle filium tuum, permisit enim obedientiam Abrahe in exemplum. Primus autem gradus obedientie est libenter obedire, donec mactata uoluntate propria diligant uoluntatem prelatorum. Secundus gradus est simpliciter obedire, sine questionibus, sine murmurationibus et excusationibus, in auditu inquit auris obediuit mihi. Tercius gradus est hylariter obedire. Hylarem enim datorem diligit Deus, serenitas in uultu, dulcedo in sermone multum decorant obedientiam secundum illud poete. Super omnia uultus accessere boni . Exemplum de Daudid saltante ante archam secundi, Regum vi. Quartus gradus est uelociter obedire, uiam inquit mandatorum tuorum cucuiri cum dilatasti cor meum, fidelis enim obediens moram nescit, fugit crastinum, ignorat tarditatem, precipientem preuenit, oculos parat uisui, aures auditui, linguam uoci, pedes itineri, et totum se colligit, ut imperantis impleat uoluntatem. // Exemplum de Zacheo cui dixit Dominus: Zachee festinans descende luce xix. Quintus gradus est uiriliter adimplere, secundum illud: Viriliter agite et confortetur cor uestrum, et si tribulatio intonat, si persecutio insultat, si peccatores laqueum ponunt, si maligni spiritus iter impediunt, dicat scilicet obediens, paratus sum et non sum turbatus. Sextus gradus est humiliter obedire. Cum inquit esses paruulus in oculis tuis, factus es caput i. Regum xv. Septimus gradus est obedire perseueranter, qui enim perseuerauerit usque in finem saluus erit Mathei x. et hoc in aduersis, scilicet cum est grauis ad audiendum grauior ad implendum ad tenendum grauissima. Et idem Bernhardus in sermone quodam de aduentu: Obedientia est quintipartita. Prima est cum est rectum opus, quia non est obediendum contra Deum. Secunda cum est opus uoluntarium, quia que est ex necessitate non est bona. Tercia cum est opus purum, ut scilicet sit intentio pura, si enim oculus simplex fuerit totum corpus lucidum erit Mathei vi. Quara est cum opus est discretum ne quid nimis. Quinta cum est firmum id est perseuerans, ut autem perseuerantiam habeat murus obedientie, debet habere propugnacula potentie. Et idem in meditationibus suis, ubi ait: Quod bonus obediens dat suum uelle et suum nolle, dicens cum propheta. Paratum cor meum Deus paratum cor meum.

Capitulum tertium: Qualia debent esse opera obedientie

Ex predictis patet obedientie excellentia, quia in ea uoluntas propria mactatur propter Deum, prout ait Gregorius ubi supra. Melior enim est qui dominatur animo suo expugnatore urbium, Prouerbiorum xvi. Super quod Gregorius ii. Pastoralis capitulo xi.: Quia in primo scilicet ammus a se super atur, in alio que sunt extra subiugantur. Et ex hoc patet obediencie difficultas. Nichil est enim homini angustias quam proprias frangere uoluntates, ait Gregorius Moralium xxxii. Et i. Petri ii.: Castificantes uel

castigantes ammas uestras in obedientia caritatis. Item ex his patet hominis per obedientiam triumphalis uictoriositas, quia per obedientiam uincit homo seipsum, et uoluntatem suam liberam captiuat, et subiicit alterius uoluntati. Vir enim obediens loquetur uictorias, Prouerbiorum xxi. Merito enim obedientia est laudanda. Ipsa enim est uirtus et mater et quodammodo custos uirtutum, ait Augustinus De ciuitate dei libro xviii capitulo xx. Et de hac In uitis patrum libro ii. parte xviii. ubi dicitur: Quod obedientia est salus omnium fidelium, genitrix omnium // uirtutum, celos aperiens, homines de terra eleuans, cohabitatrix angelorum, cibus omnium sanctorum.

Capitulum quartum: De exemplis obedientie in antiquis

Qualis autem fuit obedientia antiquorum ibidem narrat: Exemplo de illo qui rigauit lignum aridum per tres annos ad imperium abbatis, quod protulit fructum qui fuit uocatus fructus obedientie. Et de illo qui ligauit leenam ad imperium abbatis. Et de illo qui proiecit filium in fluuium, et de aliis multis. Et de illo qui dimisit unam partem litere scilicet o non scriptam, cum esset uocatus ab abbate. Ex parte xv.: de illo qui dimisit cultellum in piste incisso cum esset uocatus ab abbate et cetera. Similiter narrat Seuerus in suo dyalogo de mira obedientia antiquorum religiosorum, sicut de obedientia illius cui precepit abbas rigare uirgam aridam, qui per duo miliaria propriis humeris apportauit aquam, donec tercio anno floruit. Similiter narrat de obedientia illius qui promisit omnem obedientiam abbati, et quod in ignem ire non recusaret si abbas imperaret, cui cum abbas iussit intrare clibanum, non distulit et flamma cessit ei ut pueris Hebreys, precipue enim fuit apud eos uirtus obedientie ut dicitur ibi. Similiter Iohanes Cassianus libro i. Collationem omnem exemplificat de obedientia antiquorum, sicut de illo qui rigauit lignum aridum portando aquam per duo miliaria, a quo quesiiuit senex si miserat radices, qui respondit se nescire, et euulsit senex legnum quod rigauerat alius per annum, et proiecit. Similiter exemplificat de alio, qui ad imperium senis proiecit lenticulam olei per fenestram que sola in heremo erat, non considerans precepti ineptitudinem. Similiter ponit exemplum de alio qui ad imperium senis saxum euoluere tot nisu contendebat, quod multe turbe hominum mouere non possent. Similiter exemplificat de fratre nobili, cui dixit senex se ut decem sportas per plateas deferret humeris ad uendendum, et ut diutius in hoc officio teneretur, non simul uni omnes sed sigillatim uenderet, quod ille deuote impleuit. Similiter de discipulo beati Benedicti qui cucurrit super aquam, nec sciuit esse aquam, quod sanctus uir Benedictus non suis meritis, sed obedientie discipuli scilicet Mauri deputauit, prout narratur ii. Dyalogorum capitulo vii. Ex dictis ergo patet, quod talis erat obedientia antiquorum, qualem describit Bernhardus, ubi supra: scilicet uoluntaria prompta et sic de aliis. Unde et seniores loquebantur fratribus distorta, ut uiderent an esset in omnibus obedientes, sicut fecit quidam dicens fratri ut comederet sexta feria mane, prout narratur In uitis patrum parte decima, // et super omnia precauebant antiqui a propria uoluntate, prout dicitur In uitis patrum supra, quod dixit senex: quod non pugnant demones nobiscum multum, quando facimus nostras proprias uoluntates, quia propter proprias uoluntates ipsi demones facti sunt, propria enim uoluntas est murus eneus inter Deum et hominem quam si homo reliquerit, poterit dicere, in Deo meo transgrediam murum, ut dicitur ibidem: Et ideo alius frater dixit, mea tristitia est si propriam fecero uoluntatem ut dicitur In uitis patrum parte xiii. Et non solum religiosi antiqui fuerunt obedientes suis superioribus, sed milites gentiles suis principibus, ut patet superius parte prima ubi de disciplina militari. Et Valerius libro secundo ubi narrat qualiter milites erant obedientes suis principibus, et in disciplina suscipienda pro arbitrio eorum et in stando in acie pro dispositione, ubi narrat de quodam qui edixit quod si quis fugiens castra petisset, pro hoste interficeretur, qua seueritate milites compressi hostes uicerunt, ubi de consimilibus.

Capitulum quintum: De imperfecte obedientibus

Econtrario est de multis etiam religiosis, qui malunt habere superiores qui faciant illorum uoluntates quam econtra, prout narratur In uitis patrum parte decima de quodam abbate respondente cuidam, qui

ad eum uenit, dicens, uellem habere abbatem iuxta uoluntatem meam et mori cum eo cui respondit Abbas: tu queris abbatem non ut sequaris eius uoluntatem sed ut ille sequatur tuam. Quod ille audiens ait, ignosce mihi pater quia gloriabar estimans me dicere bene, cum nihil dicerem uel tenerem. Et hi sunt similes illi ceco, cui dixit Dominus, quid uis ut faciam tibi, Mathei viii. Super quod ait Bernhardus in sermone: quod tales sunt multi a quibus magis oportet ut superior querat quid uolunt quod fiat eis quam econuerso. Ne aliqui decipiantur in hac parte estimantes indifferentia esse uel leuia, que dicuntur a superioribus, non tamen eis necessario obediendum. Audiant illi Bernhardum libro de preceptis et dispensatione in regula scilicet sancti Benedicti, dicitur obedientia que maioribus debetur Deo exhibetur, quamobrem quicquid uice Dei precipit homo quod non sit certum Deo displicere secus // non est accipiendum quam si Deus precipiat. Quid interest utrum Deus per se an suos ministros siue homines siue angelos hominibus innotescat suum beneplacitum. Nec dicatur, quod loquitur de his que tradit scriptura, uel ratio manifestat, quia de his non est preceptor expectandus uel prohibitor auscultandus, sed quod illa latere uel obscurum esse cognoscit, ut in dubium uenire possit utrum Deus sit an alter forte uelit, hec ille. In talibus ergo obediendum est, quando precipiuntur a superiore propter quod cauenda est inobedientia in talibus. Sunt enim tres gradus, ait Anselmus capitulo xxiiii. scilicet obedientia et inobedientia que sunt contraria, et licentia que est quasi media, que quidem multos decipit, prout ait ibidem, ponens exemplum de ancillis que sunt sub domina sua, et de latrona inter eas que procurat exire, fingendo causas multiplices, et nisi potuerit obtinere licentiam intermittit opus, pretendit quod sit infirma, contristatur, occulte detrahit et sic de aliis.

Capitulum sextum: De periculo inobedientie

Ab inobedientia uero est cauendum religioso, sicut a damnatione, quia contra conditorem superbire est eius mandata transcendere, ait Gregorius Moralium xxiii. Et qui subesse fastidit imitatur dyabolum, Idem Moralium xxviii. Adam enim quia uoluit uti uel uiuere consilio suo, lapsus est, per eum qui ante eum ceciderat per superbiam, qui propinauit ei calicem superbie, ait Augustinus super Iohannis, omelia xxv. Quomodo autem propria uoluntas est quedam adultera coniuncta dyabolo ex qua nascuntur uicia, et quomodo est similis herbe uenenose que comedentes efficit leprosos, ait Anselmus de similitudinibus post principium bene, que quidem inobedientia grauiter puniebatur etiam ab antiquis principibus in militibus, prout narrat Augustinus De ciuitate dei capitulo xviii. De illo qui occidit filium quia pugnavit contra imperium suum, licet uicisset. Et consimile primo De ciuitate dei capitulo xxii. Et idem Egisippus libro iii.: predicator ergo diuinus alloquens religiosos, hortetur ad predictas uirtutes dehortando contraria.

Distinctio quinta [sexte partis]

Capitulum primum: De septem necessariis religiosis, ut perfecte uiuant in predictis de elongatione a tumultibus //

Et licet sint multe alie uirtutes necessarie religiosis ut sint perfecti, tamen ad presens causa breuitatis sunt eis septem necessaria. Primum est a negotiationibus secularibus et tumultibus mundanis elongatio, et in claustris quietas habitatio, nisi quantum cogit iusta necessitas uel urget pia utilitas, prout hortatur Ieronimus epistola lxxii.: Quid desideramus inquit urbium frequentiam, qui de singularitate censemur michi inquit opidum carcer est, solitudo paradisi. Et idem epistola xxxiii.: Coheremus familiaris Deo gaudentes quid agis frater in seculo qui maior es mundo. Idem epistola xxv. ubi ait: Conuiuia tibi sunt uitanda secularium, maxime eorum qui honoribus tument. Idem epistola 83.: Monachum se non esse loquendo et discurrendum sed tacendo et sedendo nouerit, legat Ieremiam dicentem: Sedebit solitarius et tacebit, Trenis iii. Et de hoc multa Ieronimus in predictis epistolis. Et in tractatu De duodecim abusionibus: Quod abusio quinta est monachus curialis scilicet frequentans curias. Sexta abusio

monachus causicus. Et ibi multum de hoc et de periculis religiosorum uagantium per mundum.

Capitulum secundum: De omnimoda suiipsorum abnegatione

Secundum eis necessarium est omnimoda suiipsorum abnegatio, et plenaria transmutatio in alios uiros, adimplendum illud saluatoris, Mathei xv.: Qui uult uenire post me abneget semetipsum et cetera. Super quod Gregorius libro ii. Super euangelia omelia xxii.: Quod tunc nosmetipsos abnegamus, cum uitamus quod per uetustatem fuimus, et ad hoc nitimur quod per nouitatem uocamur. Et sequitur: nisi a semetipso quis deficiat, ad eum qui supra ipsum est non appropinquat. Et ponit exemplum de plantis olerum, que transferuntur ut proficiant, eradicantur ut crescant, et de seminibus que in terra deficiunt ut uberius surgant. Et idem super Ezechielem libro i. omelia x.: Semetipsum abnegat, qui mutatus ad meliora incipit esse quod non erat et desinit esse quod erat, i. Corinthios v.: Si qua in Christo noua creatura et cetera. Nec solum debet esse religiosus mutatus quantum ad reatum culpe, eo modo quo loquitur Gregorius omelia predicta: Quod si luxuriosus conuersus est ad uite continentiam se mutauit, quia illa mutatio est necessaria omni penitenti, uerte inquit impios et non erunt et cetera, Prouerbiorum xii. Sed debet esse mutatus // quantum ad concupiscentie appetitum siue motum, prout est possibile in hac uita corruptibili, ut possit dicere cum apostolo: Viuo ego iam non ego, Galatas ii. Sic enim debet esse mutatus, ut superbia ira impatientia et horum uiciorum concupiscentie sint ni eo quasi extincte, ut scilicet ad motus talium uiciorum sit quasi immobilis, non solum exemplis sanctorum qui se sic abnegauerunt et mutauerunt in alios uiros omnino, sed exemplis philosophorum ut patet supra de illo philosopho quem scortum uocauit statuam. Et similiter de Dyogene, de quo dicitur in collationibus patrum: Quod cum quidam intuens eum diceret ei, oculi corruptoris in quem cum discipuli uellent irruere, respondit: quiescite, o sodales, etenim sum talis sed contineo me. Et de Demostene dicitur in Pollicrato libro xviii. capitulo vii.: Quod preliatus est cum rerum natura, et uictor abiit, malignitatem eius pertinacissimo animi robore superando, ita quod alterum demostenem natura, alterum industria est enixa et nisi sic mutata se religiosus, nec erit ei plena pax in seipso Seneca epistola xxvii.: Animum debes mutare non telum, ait poeta, aliter sequentur te quocumque perueneris uicia. Ideo Socrates cuidam querenti quare non prodesse ei peregrinationes. Respondit: quid miraris tibi non prodesse peregrinationes cum te circumferas tecum, te enim premit eadem causa que expulit, quid enim terrarum nouitas prodesse potest ideo fuga te non iuuat, tecum enim fugit onus animi deponendum, non autem tibi ullus placebit locus, uadas huc et illuc, ut pondus excutias quod iactatione fit incomodius uel incomodosius. Et ponit exemplum bonum, in naui onera immota minus urgent inequaliter conuoluta aliter partem inquam decumbunt immergunt, similiter egrum concutis. Studium ergo religiosi debet esse ad se mutandum modo dicto, et ad uicia animi extirpanda quod multi non faciunt prout ait Gregorius omelia dicta: Vidimus inquit quosdam habitum non animum mutasse, ita ut religiosam uestem sumerent, sed ante acta uicia non calcarent, ire stimulis feraliter agitari, malicie dolore in proximi lesione seruescere de ostensis bonis superbire, presentis mundi lucra inhyanter querere, de solo exterius habitu sanctitatis fiduciam habere.

Capitulum tertium: De cultura cordis siue interiori exercitatione

Item debet esse religiosus spiritualis cultura a cordis, quasi orti uel agri exercitatio, et quia hostis seminat zizaniam suggestionum, et abintus pullulant seminaria uiciorum, et quasi staturizant ebullientes libidines concupiscentiarum, et ideo nisi cor excolatur quasi ortus spiritualis surgunt peccata et opprimuntur bona que fiunt, Prouerbiorum xxviii. Per agrum hominis pigri transiui, et sequitur: et ecce totum repleuerant urticae et cetera, scilicet ardores libidinum, et spine id est punitiones cupiditatum, et materia dissipata id est custodes disciplinarum. Ad modum ergo industrii agricolae debet religiosus animam suam excolere, extirpando uicia et inserendo uirtutes propter hoc dicitur ibidem diligenter exerce agrum tuum, et hoc non solum exemplo sanctorum patrum, sed etiam philosophorum, prout ait

Appuleus libro De deo socratis. Nihil eque miror quam cum omnes cupiant optime uiurie, et sciant non alia re uiui quam animo, nec fieri posse, quin ut optime uiuas animus colendus sit, tamen homines animum suum non colunt. Et ponit exempla, si quis uelit cernere, oculi curnadi sunt, si pugnare uelis, brachia sunt tegenda, quibus pugnatur, et sic de aliis membris. Cur ergo homines animum suum ratione non excolant, que ratio uiuendi omnibus necessaria est, ubi prosequitur: quod non sit animus bonus, nec per bona exteriora, nec per bona corporis sed bonis artibus doctus, et optime eruditus, inquantum homo sapiens, et bene consultus, hec inquit omnia mens habuit Socratis, et ideo cetera habere contempsit, loquitur enim ut philosophus. Si enim cura est hominibus de agro excolendo, siue de equo suo mundando, et bene ornando, multo magis debet esse de anima unde Agellius libro ii. Si quis agrum suum passus fuerit sordescere eumque indiligenter curauerit, ac neque arauerit neque purgauerit, siue quis arborem seu uineam habuerit derelictam, id non sine pena fieret uel fieri potest. Item si quis equitans, equum haberet macilentum, aut parum nitidum in pollicie notabitur id est in crure hec ille. Religiosus ergo excolat cur suum ut ipse sit arbor, et faciat fructus suos bonos, Mathei vii. Ut enim ait Augustinus De uerbis domini sermone xii.: Quid prodest archa plena bonis, et inanis est conscientia, bonus uis haberi, et bonus esse non uis, erubescere de bonis tuis debes, si domus plena bonis, et te malum Dominum habet. Et concludit ibidem: quod bona exteriora si possent clamare contra Dominum suum interpellarent ante Deum. Ecce quanta // bona dedisti huic, et ipse malus est Abacuc ii., lapis de pariete clamabit. Ideo ibidem Augustinus ait: Quid ei prodest quod habet, quando eum qui omnia dedit non habet. Quid prodest stulto habere diuicias, cum sapientiam emere non possit, Ecclesiasticus v. Studium ergo continuum religiosus sit, cor suum excolere modo dicto ad ipsum cor redeundo et intime inspiciendo.

Capitulum quartum: De interiori scrutinio

Quartum quod est necessarium religiosus, est sui ipsius subtile perscrutinium intimum et interna discussio, ac uera cognitio, uicia enim se simulant esse uirtutes ut sepe, prout ait Gregorius Moraliu xxxii., ponens exemplum: quod dissoluta remissio, quasi mansuetudo et pietas uidetur, effusio misericordia creditur, malorum pertinacia constantia dicitur. Timor incompetens uel ineptus humilitas creditur, uocis superbia uiri libertas estimatur, et pigricia quasi continentia quietis attenditur, et inquietudo uigilantia nominatur, et sic de aliis, prout ibi enumerat. Et ideo debet religiosus redire ad cor suum, et reuocare meditationes affectiones actiones et omnes circumstantias, quasi ad capitulum, Iob xxxiiii. Non est in potestate hominis, ut ueniat ad iudicium, ubi Gregorius Moraliu xxv. Qualiter se debet iudicare homo interius et scrutari, ubi ait quod ibi conscientia accusat, ratio iudicat, timor ligat, dolor excruciat quasi idem dicit Augustinus, de penitentia: constituto in corde iudicio assit accusatrix cogitatio, testis conscientia, carnifex timor. Inde quidem sanguis anime confitentis, per lacrimas profluit. Et ideo dicitur se sanctis animabus. Quod corpora eorum plena erant oculis propter predictum scrutinium, prout exponit illud quod Gregorius Super ezechielem omelia vii. et xxii. Ubi exponit illud quod ait Dominus sanato, uade in domum tuam. Et de hoc sufficienter Hugo De claustro anime spiritualis, sicut inquit conuentus ut errata corrigat statuta hora ad capitulum confluit, sic mentis ratio cogitationes diuersas ad secreta animi et cordis reuocat, ut in corrigibiles eiiciat, corrigat inquietas, negligentes emendat, et in hoc capitulo, abbatis locum ration possidet Ysaie xliii.: Reducemur ad memoriam ut iudicemur simul. Et xlvi.: preuicatores redite ad cor. Et prima Corinthios xi.: Si nosmetipsos diiudicemus, non utique iudi. Et Prouerbiu xii.: Cogitationes iustorum iudicia. Et econtrario, de nolentibus se iudicare uel scrutari modo // dicto Ysaie lix.: Non est iudicium ingressibus eorum. Et ad hoc iudicium discrucendum debet homo redire ad cor ut dictum est, Ecclesiastici xxxii. precurre prior in domum tuam, et illuc aduocare, et illic lude Ezechielis xl. Labia eorum relaxa uel reflexa intrinsecus per circuitum, loquitur de labiis mensarum, ubi Gregorius libro ii. omelia ix. Qualiter quisque debet redire ad seipsum, et reflectere labium, recogitando sua dicta et facta. Quod debet religiosus facere, non solum exemplo sanctorum, sed etiam philosophorum quia ut ait Seneca libro

tercio De ira: animus quotidie ad rationem reddendam uocandus est, faciebat inquit hoc esitius, et consumato die cum se ad nocturnam quietem recepisset, interrogaret animum suum, quod hodie malum tuum sanasti, cui uicio obstitisti, qua parte melior es. Desinet ira et moderatior eris cum scies te ad iudicium quotidie esse ueniendum, hanc discussionem impedit occupatio et euagatio ad exteriora prout ait Gregorius Super ezechielem libro primo omelia xi. Dicens quod sicut concussa aqua ymaginem perspicientis non reddit, sed solum cum est quieta, sic est de anima que non deprehendit se, cum esst nimis inquieta.

Capitulum quintum: De sui ipsorum uera cognitione

Consequenter debet esse in religiosis proprie cognitionis studiosa inquisitio, et sui ipsorum luculenta discussio. Recognitio enim inuenitur per precedentem et subtilem discussionem secunda Corinthios, ultimo ipsi uos probate an cognoscatis uosmetipsos hec enim cognitio debet esse quasi primaria, post cognitionem Dei in homine propter quod orabat Augustinus. Nouerim te, nouerim me, ut dicitur in principio soliloquiorum de qua cognitione, Bernhardus Super cantica omelia xxxvi., uolo proinde animam primo omnium scire seipsam, quod postulat ratio orinis. Quoniam quod nos sumus primum nobis est, et ratio utilitatis, quoniam talis scientia non inflat sed humiliat. Et est quedam preparatio ad edificandum. Et ibi beati de hoc, hec enim est philosophia religiosi seipsum cognoscere. Ut enim ait Ysaac de diffinitionibus: philosophia est cognitio sui ipsius ab homine. Unde et apud gentiles, in fronte templi fuit scriptum ex sententia delphici oraculi id est Appolonis, fertur hec uox consulenti ad beatitudinem, quo itinere perueniret, si te inquit agnoueris prout ait Macrobius libro primo, hoc enim oraculum est Appollinis et descendisse de celo creditur. Notiselicon uel gnotosoliton id est scito teipsum, dicitur in Pollicrato libro iii. capitulo ii. cui concordat iuuenalis dicens // de celo descendit gnotosoliton uel notiselicon. Ad hanc ergo cognitionem habendam de seipso studere debet religiosus, quia talis scientia non inflat, ut dictum est supra. A Bernhardus, ubi ait: superbiam parit ignorantia tui, cum meliorem quam sis deceptus et deceptrix tua cognitio te esse mentitur. Et Augustinus iiii. De trinitate capitulo primo: scientiam celestium et terrestrium rerum, magnam estimare solet genus humanum. In quo profecto meliores sunt qui huic scientie preponunt noscere seipsos. Laudabilior est animus cui nota esse perhibetur infirmitas quam qui ea non respecta, uias siderum scrutatur, etiam cognosciturus eas. Stulte ergo agunt laborantes ad habendam cognitionem rerum exteriorum, omissio studio acquirendi scientiam sui ipsorum uel cognitione quam non potest quis habere, nisi ad se redeat, quid ait Gregorius Moraliu xxxi. Cognoscere se non potest anima, que tota apud se non est, nisi etiam diuine luci aporinquet, Moraliu xxviii., lucem debet aspicere qui uult de tenebris iudicare. Ideo Abraham loquens cum Domino, cognouit suam fragilitatem, Genesis xviii., loquar inquit ad Dominum, cum sim puluis et cinis.

Capitulum sextum: De uera humilitate, et qualis debet esse

Ex hac cognitione oritur uera humiliatio, que est necessaria religiosis secundum Bernhardus supra. Et Gregorius xxiii. Moraliu: uera scientia afficit non extollit, nec superbientes quos repleuerit sed lamentantes facit. Qui enim addit scientiam addit et dolorem, Ecclesiastici primo. Unde humilitas est uirtus qua uerissima sui cognitione, sibipsi quisque uilescit ait Bernhardus De gradibus humilitatis siue humilitas est contemptus excellentie ait ibidem: bona enim uia humilitatis, qua uertas inquiritur caritas acquiritur sapientie generationes participantur, prout ait ibidem post, et ibi sufficienter, qualis debet esse humilitas, et quam necessaria est. De qua Anselmus de similitudinibus, xxxvii capitulo: Ubi enumerat septem gradus eius. Quorum primus est cognitio sui. Secundus dolor pro peccatis. Tercius peccati sui ac defectus confessio. Quartus uoluntaria persuasio scilicet quod est peccator. Quintus confessio quod sit contemptibilis. Sextus patientia in suscipiendo iniuriam. Septimus amor quo amat se humiliari siue contemni. Illa enim que habet hos gradus, est uera humilitas, prout narrat Gregorius

libro primo Dyalogorum capitulo xv.: De constantii humilitate, quod cum quidam audiens famam eius uenisset ut uideret eum, aspiciens eius // personam contemptibilem, ait ego grandem hominem credidi, iste nichil habet de homine, quod ille audiens egit ei gratias dicens tu solus es qui in me apertos oculos habuisti, quante ergo humilitatis fuit ait Gregorius: qui despicientem se amplius amauit, qualis enim quisque apud se lateat, contumelia illata probat. Nam sicut superbi honoribus, sic humiles sua despectione gratulantur. Multi enim estimant se habere ueram humilitatem, qui non habent nisi umbram. Unde Ieronimus epistola xxiiii.: precipue fictam humilitatem fugiens illam sectare que uera est quam Christus docuit. Et sequitur: multi huius uirtutis umbram sed ueritatem eius pauci sequuntur. Et post auferantur omnia figmenta uerborum cessent simulati gestus uirum humilem paciencia ostendit iuiurie. Vera enim humilitas est estimare se nichil esse, ait Augustinus Super Iohannem omelia prima. Et idem de uera innocentia: humilitas uera est in nullo superbire in nullo murmurare in nullo ingratum esse uel querulum, sed in omnibus Dei iuditiis gratias agere. Et de hoc Augustinus, bene epistola xxxviii: quod non est alia uia ad capescendam et obtinendam ueritatem quam scilicet humilitas et quotiens interrogarer dicerem, quia hec uia scilicet humilitas. Non quod non sint alia precepta, sed nisi humilitas omnia quecumque bene fecerimus et precesserit et concomitata fuerit et consecuta et proposita, quam intueamur, et apposita cui inhereamus, et imposita qua reprimamur, iam nobis de aliquo benefacto gaudentibus totum extorquet de manu superbia. Et sequitur: sicut rethor nobilissimus, interrogatus quod primum debet obseruari in eloquentie preceptis respondisse dicitur pronunciationem. Et secundo cum queretur respondit idem. Et cum tercio idem respondisse dicitur. Sic quotiens interrogares me de preceptis Christiane religionis, nichil aliud libet respondere nisi humilitatem. De mira uero humilitate sanctorum patrum legitur in uitis patrum libro ii. capitulo xv. per totum ubi inter alia narratur de quodam abbate a quo cum esset quesitum quomodo acquisierit hanc uirtutem, ut cum emergeret tribulatio in monasterio, non loquebatur, respondit: quando intraui inquit dixi animo meo, tu et azinus unum estote, sicut ergo ille uapulabit et non loquitur iniuriam patitur et non respondet, sic et tu facias, prout ait Psalmi: ut iumentum factus sum apud te. Ibidem de alio qui expulsus de domo exhibit reuocatus ueniebat, a quo cum esset quesitum quid cogitauerit, respondit cogitasse se simil esse cani qui sic facit. Et ibi consimilibus operibus fratrum: Unde et epimem fugiebant de locis in quibus honorabantur ad loca alia ubi essent ignoti // prout narrat Iohannes Cassianus libro iiii. Collationum de abbate Passnutio, qui cum esset prespiter in magno cenobio in Egipto quia honorabilis erat, ibi uidens humilitatem non posse exercere fugit assumpta ueste seculari, ad cenobium quod sciuit esse districtius et ibi receptus cum difficultate excoluit ortum, et humeris suis ad pastinandum stercus gerebat, et postea ibi uix cognitus flens discessit, dicens quod inuidia dyaboli humilitate tali fuisset fraudatus et idem secunda secunda uice fugit ad partes Palestine, ubi nec nomen suum fuisset auditum. Consimiliter narratur, de Machario libro qui dicitur: paradisu quod fugit, et iuit usque ad pathomium ut eum reciperet inter monachos, cui cum diceretur: quod non posset senex laborem susteinere eorum. Respondit: si me infirmiozem uideris expelle, et cum essent ibi mille quadringenti uiri, et alius ieunaret biduano ieunio, alius alio modo ille stabat in uno angulo usque ad finem quadragesime non panem uel aquam gustans, nec genua flectens, non in terra iactens. Sed tantum folia cruda dominica die sumens cum ad necessitatem nature ibat, statim remeabat, non os aperiens nec aliis loquens, sed corde iugiter orans et illud operis quod tenebat in manibus efficiens, aliis uero conquerentibus de eo Pathomio, orauit ipse ut Deus reuelaret sibi quis esset, et comperto quod esset Macharius, duxit eum ad oratorium. Et ait gratias ago tibi, quia colophos infantibus nostris dedisti, ne magnum aliquid in conuersatione uite sue putarent. Mirifica ergo humilitas filii Dei, qui semetipsum humiliavit usque ad mortem, et ad ipsam docendam descendit de celis, prout ait Augustinus Super iohannem omelia xxv.: Ut omnium morborum causas curaret descendit filius Dei et humilis factus est, et sequitur: tedet te imitari humilem hominem imitare humilem Deum. Et omelia quinta Christus crucifixus est, ut humilitatem doceret. Religiosi ergo sint boni discipuli in scola humilitatis, ab ipso magistro humilitatis, legente de humilitate et ad eam hortante, audiant ipsam lectionem humiliter, et intelligant ueraciter, retineant memoriter, impleant siue perficiant efficaciter Mathei xi.: Discite a me quia mitis sum et humilis corde. Et de hoc Gregorius bene

Moralium xxxiiii. in fine: Quanta inquit humilitatis uirtus est, propter quam solam ueraciter edocenoam, qui sine estimatione magnus est, usque ad passionem factus est paruulus. Et idem registri libro secundo.

Capitulum septimum: De orationis deuotione

Sed ista non sufficiunt religioso, nisi fuerit orationis in eo feruor siue deuotio, uocando Deo et diuinis. Qualis debet esse orans, scilicet a uitiiis immaculatus et Deo acceptus. Respexit inquit Deus ad Abel et munera eius, Genesis iii., prius enim respexit Abel et postea munera. Quia et dantis corde id quod datur acceptatur, ait Gregorius Moralium xxii. et in tractatu de penitentia. Similiter qualis debet esse oratio, et de fructu orationis idem: Ad presens autem notandum, quod uir religiosus debet esse deuotus in oratione communi siue canonica et etiam priuata. Recogitando dua peccata et plangendo, quia ueraciter orare est amoros gemitus in compunctione uera uerba composita resonare, ait Gregorius Moralium xxxiii. Item debet esse deuotus in oratione, auertendo cor ab alii et conuertendo ad Deum, quia oratio est mentis deuotio id est conuersio in Deum per pium et humilem affectum, fide spe et caritate sub nixa, ait Hugo De studio orandi ubi eleganter instruit modum orandi per totum. Item debet esse deuotio in oratione, eleuando se supra se, et ostendendo ad ipsum Deum. Sedebit solitarius et tacebit et eleuabit se supra se Trenis iii. Item debet esse deuotus in oratione iuste et caste petendo, de utroque istorum, Damascenus libro iii. capitulo xxviii. Oratio est ascensus mentis in Deum et decentium petitio. Est enim triplex oratio, scilicet casta quando dona sponsi petuntur. Et castissima, quando sponsus petitur, ut potest haberi a commentatore tercio capitulo de diuinis nominibus. Et de hoc Augustinus epistola quatragesimaseptima: Ad probum per totum, ubi ait primo queris qualis debet esse qui debet orare, et quid oret, a quomodo. Et sequitur: Ora beatam uitam, quam omnes appetunt, quid aliud oportet orare, nisi quod cupiunt omnes, unam inquit Psalmum, petii a Domino. Qualiter autem orandum sit subdit, hoc negocium plus gemitibus quod sermonibus agitur, plus fletu quam affectu. Et idem: absit ab oratione mala locutio, sed non desit multa precatio sed feruens perseueret intentio. Et post: multum autem precari est ad Deum, quem precamur, diuturna et pia cordis excitatione pulsare, Iob tricesimoprimo: Quis michi tribuat adiutorium ut desiderium meum omnipotens audiat, ubi Gregorius Moralium uicesimosecundo: Vera est postulatio, non in oris uocibus sed in cordis cogitationibus. // Valentiores uoces apud aures non faciunt uerba, sed desideria. Ideo de Moyse Exodi xiiii.: Quid clamas ad me, et de anna primi Regum primo: Quod non loquebatur, igitur dicitur Mathei vi.: intra incubiculum et clauso hostio ora patrem tuum. De necessitate uero orationis, et iugitate uel iugitudine siue continuatione, ait saluator Luce xviii.: Oportet semper orare et non deficere. Et primo Thesalonicenses v.: Sine intermissione orate. Semper inquit Psalmum: laus eius in ore meo, et nomine orationis intelliguntur bona opera secundum Glosam ibidem, ut ait Augustinus, de perfectione iusticie, Quia oratio dicitur oris ratio secundum quod ait Cassianus super Psalmum xliii. Siue mentaliter desiderando, prout ait Psalmum, desiderium pauperum exaudiuit Dominus. Siue bene operando, prout ait Glosam super illud Luce supra dictum: Non desinit orare, qui non desunt bene facere, primi Corinthios vii.: Gratias semper agentes pro uobis, super quod Haiimo: Quod propter assiduitatem quam per singulos dies noctesque referebat, hoc ait quod in scripturis patrum legimus, quod apostolus usque ad quintam horam labori manuum insistebat, et ab illa usque ad decimam predicationi operam dedit, et post illam procurabat pauperum et peregrinorum hospitalitatem, siue corporis necessitatem per noctem uero orationi insistebat, propter ergo assiduitatem predictorum, ait se semper gratias agere, ut dictum est. Et de necessitate iugis orationis, ait Crisostomus Super matheum omelia uicesimasecunda, quod sic est de oratione sicut de respiratione, ut enim semper indigemus respiratione, sic et oratione. Et si non haurimus a Deo scilicet bona nostra est incusatio. Est autem oratio similis Kathene uel funi pendenti de Petra, ut ait Dyonisius De diuinis nominibus capitulo iii. Sicut enim homo ascendit per talem funem superius, sic ascendit homo ad Deum per orationem ut dictum est. Et ideo sancti patres iugiter orabant uigilando in orationibus secundum preceptum saluatoris, Mathei xxvi. et

beati Petri prime parte iiii. Vigilate in oratione et hoc in spiritu et ueritate, Iohanem iiii. unde et saluator in oratione pernoctauit Mathei xviii. et Luce v. siue contra mala imminetia siue ad dona postulanda sicut fecit Moyses stans supra uerticem collis sub cuius manu fuit lapis suppositus, ne laxeretur Exodi xvii., super quod Iohanes Crisostomus in sermone de oratione bene: Narratur etiam in uitis patrum parte ultima, quod cum Iulianus apostata misit demonem quendam ut portaret sibi responsum ab oriente, qui transiens super locum in quo erat publius monachus // orans, non poterat ultra transire, si stetit immobilis illo continuante orationem per decem dies, reuersus quod est infecto negocio ad Iulianum cunque dixisset se esse impeditum a monacho orante Iulianus iratus comminatus est illi monacho, sed in breui tempore est interemptus. Timeant ergo religiosi, qui nolunt persistere in oratione, ne ab hoste extrahantur sicut fuit de discipulo beati Benedicti, quem extrahebat Ethiops de oraculo uel oratorio prout dicitur ii. Dyalogorum.

Capitulum octauum: De septem que faciunt orationem efficacem

Ut autem oratio consequatur effectum, septem sunt necessaria, debe tenim esse in corde orantis uirtus caritatis, prout ait Gregorius Super euangelia libro ii. omelia vii. Virtus orationis est celsitudo caritatis et ibi bene de hoc. Item debet esse irreprehensibilitas conscientie siue cordis, prima Iohannis iii. Si cor nostrum non reprehendit nos, fiduciam habemus quod quicquid pecierimus accipiemus, uolo enim uos orare in omni loco, leuantes puras manus Thimothei ii. Item debet esse irredibilitas ad peccata que planguntur in oratione id est cum mala gesta defleueris, nequaquam rursus facias, quod in precibus iterum plangas ait Gregorius Moraliu x. Item debet esse reconciliatio offensi fratris, Mathei v.: Cum offers munus tuum ad altare et recodatus furtis quod frater tuus habet aliquid aduersum te relinquemunus tuum, et uade reconciliari fratri tuo et cetera. Item debet esse ordinabilitas petitionis petendo unum quod est necessarium, Iohanem xvi.: Si quid pecieritis inquit in nomine meo, dabit uobis id est si pecieritis illud quod est unum scilicet uerum bonum, ait enim ibi Augustinus omelia iii. Primum inquit querite renum Dei, Mathei vi. Item debet esse perfectibilitas operis, Iob xxvii.: Neque reprehendit me cor meum in omni uita mea, ibi Gregorius Moraliu xxvi.: Quod si id quod precipit Deus sacimus id quod petimus apud Deum obtinemus, hec enim congruunt, ut et oratione operatio, et operatione fulciatur oratio Genesis iii. Leuemus corda nostra cum manibus. Corda cum manibus leuat, qui orationem suam operibus roborat, ait ibi Gregorius. Item oportet ut sit indefessa perseuerantia orationis, Luce xi. Et si perseueraerit pulsans. Sequitur propter improbitatem eius surget et dabit illi, his enim concurrentibus erit oratio efficax apud Deum, pre- // dicta enim septem scilicet mundialium elongatio, et mundo abdicatio et plenaria mundatio, et sic de aliis, sunt septem gradus quibus ascendit religiosus ad culmen perfectionis, Ezechielis xl.: Et erant septem gradus ascensus eius, hec sunt septem colonne sustentantes ipsam religionem quas edificat sapientia in domo dua, Prouerbium ix.

Distinctio sexta [sexte partis]

Capitulum primum: De uite religiose utilitate. De premii religiosorum magnitudine

Ex predictis patet religionis comoditas siue utilitas uiuentibus perfecte in ea. Tum quia maior securitas, tum quia apud Deum maior acceptabilitas, tum quia reconciliationis ad Deum maior facilitas, de quibus Anshelmus De similitudinibus capitulo xxviii. ubi ait: Quod dyabolus impugnat fideles, et ad modum uille est Christianus. Castrum uero est monachus, dymagio in castro conuersatio angelorum, in uilla sunt domus inualide, in castro securitas, dungionem uel dymagionem, si quis semel ascenderit non licet redire, maior est securitas in castro religionis quam in uilla inferiori. Ibidem exemplificat, quod similitudo est inter Deum et regem quendam, cui quidam seruiunt sed nolunt promittere se esse fideles, scilicet ne sequatur maior uindicta si peccauerint. Alii uero seruiunt, et promittunt seruire fideliter, et si peccauerint sunt parati sustinere maiorem uindictam, quales sunt religiosi. Ibidem ponit aliud

exemplum de duobus habentibus possessiones, quorum unus nichil uult habere proprium. Et si dicat ei Dominus, quanto familiarior eris, tanto minus debuisti peccare et plus puniri, respondebit uerum est, tam diu non penitui, sed modo me in penitentiam trado, et ideo maior misericordia debet michi fieri, quod Dominus concedet. Similiter ponit exemplum de duobus habentibus duas arbores, quorum unus dat arborem sue quantum uult, et quantum uult dat Domino suo, cui Domino primus debet magis esse acceptus. Et ibi alia multa bona exempla de hoc. Ex quibus patet eminentia status religiosorum respectu status secularium. Cauere tamen debet religiosi, ne abutantur suo statu, uel ne sint impenitentes siue cauerint, quia tunc magis merito punirentur ut patebit infra. // Et dictis similiter patet premii bonorum religiosorum supereminentia prout narratur in uitis patrum ubi supra parte xviii. de sancto patre qui uidit quatuor ordines in celo, sed infirmorum et gratias agentium, hospitalitatem instantium uel sectancium, et ministrantium, in solitudine conuersantium nec homines uidentium, et eorum qui per obedientiam patribus spiritualibus se subiiciunt, quorum unus ordo uicebatur torque aurea et corona, quod cum uidisset dixit ei qui ostendit illi omnia hec, quomodo iste ordo maiorem gloriam habet quod alii, respondit: quia alii secundum propriam uoluntatem fecerunt opera sua, hic aut ordo abiiciens uoluntates suas, pendet ad Deum et ad iussionem patris spiritualis propterea maiorem gloria aliis habet. Tales enim pauperes uoluntarii et abdicantes uoluntatem propriam propter Deum erunt indices cum filio Dei, Iob xxvi.: Iudicium pauperibus tribuit, ubi Gregorius Moralium xxvi. de quatuor ordinibus in iudicio: Quia alii iudicantur et pereunt, alii non iudicantur et pereunt, alii iudicantur et regnant, alii non iudicantur et regnant, de quibus Mathei xix.: Vos qui reliquistis omnia sedebitis iudicantes et cetera. Et sequitur causa: Relinquentes quippe omnia plus prompta deuotione consecuti sunt quod iuberi generaliter audierunt. Ideo Mathei, dicitur: Vade et uende omnia que habes et da pauperibus, et habebis thesaurum in celo.

Capitulum secundum: Se peruersitate eorum qui male uiuunt in eorum religione

Et sicut merito est amplius glorificandus religiosus bonus, quia magis perfectus, ita religiosus prae uiuens amplius est peruersus et magis puniendus, quanto enim gradus altior, tanto casus grauior, ut ait Bernhardus ad Eugenium libro ii.: Que enim est maior peruersitas quam post perfectionis uotiuam uel uotum promissionem siue obligationem, post sacri habitus uoluntariam susceptionem, post exemplorum uirtuosorum patrum precedentium multimodam perfectionem, post mundi et mundalium dimissionem, post mansionem in collegio sanctorum et in loco sancto habitationem redire ad peccata sicu canis ad uomitum, et ad ea que seculi sunt cum dicat Dominus, Luce ix.: Nemo mittens manum ad aratrum et respiciens retro aptus est regno Dei. Unde et uxor Loth aspiciendo retro uersa est in statuam salis, Genesis xix. Et qui tales sunt ypocrite possim, sunt similes sepuleris deulbatis plenis spurciis, Mathei // xxiii. Et tales sunt sicut falsi denarii inter bonos, qui deprehensi falsi in ignem mittuntur, ut enim ait Anselmus de similitudinibus capitulo xxv. Similitudo est inter monachum et denarium. Sicut enim denarius debet esse ex puro ere, recto pondere, et legitima moneta. Sic in monacho debet esse puritas obedientie, correspondens primo, stabilitas propositi correspondens secundo. Et habitus monachalis correspondens tercio. Et sicut talis denarius cognoscitur esse falsus, quando in ignem mittitur sic et religiosus cognoscitur esse falsus quando in ignem laboris et tribulationis mittitur. Item in monacho debet esse puritas intentionis in ingressu religionis, pondus stabilitatis in obseruantia obedientie, et habitus monachalis in uestitu. Magna ergo deordinatio et peruersitas, seculariter uiuere sub habitu religionis, post tot oportunitates bene uiuendi predictas, et magna confusio, damnari postea cum secularibus uel amplius, unde narratur in uitis patrum, ubi supra parte tertia, de quodam qui cum uellet conuerti et mater prohiberet, dicebat uolo saluare animam meam, nec matri acquieuit et factus est monachus, sub negligentia uitam expedens. Contigit autem quod mater moreretur, et ipse infirmatus est et factus in excessu mentis ducitur ad iudicium ibique uidit matrem cum his qui iudicabantur, cui illa ut uidit eum, quid fili et tu ad locum hunc uenisti, ubi sunt sermones tui quibus dicebas, saluare uolo animam meam, quod ille audiens confulsus, nec habens quid responderet matri. Ipso dolore stupidus

factus est, iuxta uero dispensationem Dei reuixit et sanus factus penituit et plorauit dicens. Si improperium matris mee sustinere non potui, quomodo Christi angelorum aduersum me in die iudicii potero sustinere, et permansit in penitentia. Ex hoc patet magnitudo penarum siue tormentorum, prauorum religiosorum, et confusiones in die iudicii eorum, qui nunc gloriantur de solo habitu, et de nomine, thesaurizantes iram Dei, de quolibet talium uerificatur illud Iob xxiiii.: dedit ei Dominus locum penitentiae et ipse abutitur in superbiam. Et illud Apocalypsis ii.: dedit dum tempus penitentiae.

Capitulum tertium: De misteriali significatione habitus religionis

Quilibet ergo religiosus, consideret status sui professionem et habitus qualitatem, et studeat uiuere secundum illorum exigentiam secundum quod ait Anselmus De similitudinibus ubi supra. Quod nichil exterius in habitu professione uel consuetudine habere debet monachus, quod non conueniat interius habere. Et exemplificat, quod uiles uestes et nigre significat quod a principio usque ad finem debet esse religio uera. Quod sunt in modum crucis, significat memoriam passionis. Corona et capillorum tonsura, significant eos esse reges et sacerdotes. Et de misterio habitus monachalis Iohannes Cassianus libro i. Collationum multum, ubi ait quod monachum ut militem Christi: precinclum oportet incedere. Quod fuit significatum in helia et beato Iohanne, uilitas uero uestium significat paupertatem. Et In uitis patrum parte x. in fine. Similiter de misterio habitus monachalis ubi dicitur: cucullam esse signum innocentiae, hec est philosophia religiosi et sapientia studere ut sit uerus religiosus. Et ut sit talis interior coram summo iudice, qualis apparet in professione et habitu coram hominibus. Unde Hugo in Dydascolicon: Simplicitas monachi est eius philosophia. Et sequitur uilitas habitus tui, et simplicitas uultus et innocentia uite et sanctitas conuersationis, debent docere homines, et ibi bene de hoc, predicator ergo euangelicus alloquens religiosos de predictis conferat cum eis hortando ut uiuant perfectibiliter secundum exigentiam professionis et status, ut sint sublimati cum Christo iudice iudicantes, et dehortando contraria, ne damnentur cum multitudine ypocritarum appostotantium quibus ait Dominus, Mathei xxiii. ue uobis ypocrite.